

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО**

Філологічний факультет
Кафедра спеціальної освіти

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор із науково-
педагогічної роботи

Михальченко Н. В.

«28» серпня 2024 р.

**ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ЗАГАЛЬНА, ВІКОВА ТА ПЕДАГОГІЧНА ЛОГОПСИХОЛОГІЯ**

Ступінь бакалавра
Спеціальність 016 Спеціальна освіта
Освітньо-професійна програма Логопедія. Спеціальна психологія

Програму розроблено та внесено: Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: Карсканова С. В., кандидат психологічних наук, доцент кафедри спеціальної освіти.

Програму схвалено на засіданні кафедри спеціальної освіти

Протокол від «26» серпня 2024 року № 1

В. о. завідувача кафедри спеціальної освіти (Світлана КАРСКАНОВА)

Програму погоджено з гарантом ОП (Вікторія КИСЛИЧЕНКО)

Програму погоджено навчально-методичною комісією філологічного факультету

Протокол від «27» серпня 2024 року № 12

Голова навчально-методичної комісії (Ольга ДЕМ'ЯНЕНКО)

Програму погоджено навчально-методичною комісією університету

Протокол від «28» серпня 2024 року № 11

Голова навчально-методичної комісії (Наталія МИХАЛЬЧЕНКО)

Анотація.Програма спрямована на опанування студентами системи знань з основ логопсихології для забезпечення їх підготовки до практичної діяльності зі спеціального психологічного супроводу в системі освіти осіб з порушеннями мовлення та усунення і попередження дисбалансу між процесами навчання й розвитку цієї категорії та їх потенційними можливостями, удосконалення знань і умінь щодо здійснення корекційної функції професійної діяльності корекційного педагога.

Ключові слова: логопсихологія, нормальний психічний розвиток, патологія розвитку, порушення мови, профілактика та корекція мовних розладів.

Abstract. The program aims is to master students' knowledge system with basics of logopsychology to ensure their preparation for practical activities for special psychological support in the education system with speech disorders persons and the elimination and prevention of imbalances between learning and development processes of this category and their potential opportunities, improving knowledge and skills in the implementation of correctional functions of professional activity of the correctional teacher.

Keywords: logopsychology, normal mental development, developmental pathology, speech disorders, prevention and correction of speech disorders.

ВСТУП

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни «Загальна, вікова та педагогічна логопсихологія» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів спеціальності 016 – «Спеціальна освіта».

Предметом вивчення навчальної дисципліни є: психологічні особливості осіб з порушеннями мовленнєвого розвитку та методи психологічної корекції.

Міждисциплінарні зв'язки: спеціальна, порівняльна психологія, психопатологія та психотерапія, корекційна педагогіка з основами спеціальної дидактики .

1. Мета та завдання навчальної дисципліни:

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Загальна, вікова та педагогічна логопсихологія» є здобуття студентами знань про основні закономірності психічного розвитку в онтогенезі й особливості психічного розвитку дітей з вадами мовлення та психокорекційну роботу з ними, спираючись на знання суміжних наук (загальної й спеціальної психології та педагогіки, медицини, нейролінгвістики, нейропсихології, психолінгвістики, логопедії тощо).

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни є:

- пізнавальні: сформувати у студентів науковий підхід до розуміння психіки та законів її існування; ознайомити студентів з досягненнями вітчизняної і світової психологічної науки, що необхідні в професійній діяльності педагога; формувати професійну спрямованість, інтерес і прагнення до творчого вивчення психології;

- практичні: розвивати вміння використовувати теоретичні та практичні знання із загальної психології на практиці.

Програмні результати навчання:

ПРН 1. Застосовувати отримані знання в галузі спеціальної та інклюзивної освіти при вирішенні навчально-виховних та науково-методичних завдань з врахуванням вікових та індивідуально-типологічних відмінностей учнів, соціально-психологічних особливостей учнівських груп та конкретних психолого-педагогічних ситуацій.

ПРН 2. Організувати і проводити психолого-педагогічне вивчення дітей з особливостями психофізичного розвитку;

ПРН 3. Вирішувати питання, пов'язані з комплектуванням та організацією діяльності спеціальних навчально-виховних закладів, здійснювати спостереження за дітьми з порушеннями мовлення, інтелекту, зору, слуху, опорно-рухових функцій і проводити з ними корекційно-педагогічну роботу на основі диференційованого та індивідуального підходу.

ПРН 4. Здійснювати спостереження за дітьми з порушеннями психофізичного розвитку, планувати та проводити з ними корекційно-розвивальну роботу на основі диференційованого та індивідуального підходу.

ПРН 5. Сприяти соціальній адаптації дітей з порушеннями психофізичного розвитку, готувати їх до суспільної та виробничої діяльності.

ПРН 6. Організувати колектив дітей з порушеннями психофізичного розвитку та інтегрованого колективу; здійснювати педагогічний супровід дітей з особливостями психофізичного розвитку в ролі асистента вчителя інклюзивного класу.

ПРН 7. Використовувати різноманітні методи та форми виховної роботи, прогресивні прийоми керівництва навчальною, трудовою та суспільною діяльністю учнів.

ПРН 8. Використовувати сучасні технічні засоби навчання і виховання, спеціальну апаратуру.

ПРН 9. Співпрацювати з батьками дітей, особами, які їх замінюють, спеціалістами інших галузей (медиками, психологами, вчителями, вихователями) систематично підвищувати свою кваліфікаційну компетентність.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні опанувати такі компетентності:

I.. Загальнопредметні:

ЗК-1.7. Рефлексивна. Здатність ефективно та адекватно здійснювати рефлексивні процеси, що сприяє ефективності корекційно-реабілітаційного процесу, розвитку й саморозвитку особи порушеннями психофізичного розвитку, творчому підході до корекційно-реабілітаційного навчально-виховного процесу в спеціальних і загальноосвітніх закладах. Здатність оцінювати результати корекційно-педагогічних впливів та забезпечувати якість діяльності корекційного процесу в закладах Міністерства освіти і науки, Міністерства охорони здоров'я і Міністерства праці та соціальної політики; здатність до корекційно-педагогічної і навчально-реабілітаційної рефлексії

ЗК-3.1. Комунікативна компетентність. Здатність спілкуватися державною мовою та володіння необхідним лексичним мінімумом іноземних мов в межах потреби своєї професійної діяльності. Знання основних способів і засобів міжособистісної комунікації, стилів мовлення, практичний досвід комунікації різними мовами; вміння постійно збагачувати власне мовлення, налагоджувати професійну і педагогічну комунікацію, застосовувати інформаційно-комунікативні технології.

ЗК-3.2. Дослідницько-праксеологічна компетентність. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми, зокрема, в процесі професійно-педагогічної діяльності. Знання основних методів наукового пошуку; вміння узагальнювати отримані результати, обробляти та аналізувати інформації з різних джерел, оформлювати і презентувати результати наукової діяльності відповідно вимог в процесі корекційно-педагогічної діяльності.

ЗК-3.4. Інформаційно-комунікаційна. Здатність до застосування сучасних засобів інформаційних і комп'ютерних технологій, невербальних засобів комунікації з урахуванням психофізичного порушення дитини для розв'язання корекційних і комунікативно-мовленнєвих задач у професійній діяльності фахівця-дефектолога, вихователя, асистента вчителя й у повсякденному житті.

II Фахові:

ФК.-1 Теоретико-методологічна. Здатність до застосування знань провідних гуманістичних теорій, концепцій, вчень щодо виховання і навчання осіб з обмеженими психофізичними можливостями; здатність відстоювати власні корекційно-педагогічні, навчально-реабілітаційні переконання, дотримуватись їх у житті та професійній діяльності).

ФК.-3 Комунікативно-педагогічна. Здатність до застосування знань основних принципів, правил, прийомів і форм педагогічної комунікації; вміння використовувати різноманітні інформаційні джерела та способи отримання інформації у професійних цілях, продумано й виважено будувати процес корекційно-педагогічного спілкування; здатність налагоджувати продуктивну професійно-корекційну і навчально-реабілітаційну взаємодію, суб'єкт-суб'єктну комунікацію.

ФК.-4 Проектувальна. Здатність до застосування знань основних видів і технологічних підходів до планування власної професійно-корекційної діяльності; вміння здійснювати поточне планування, визначати умови його практичної реалізації, вміння планувати, організувати і результативно здійснювати корекційно-педагогічний процес у загальноосвітніх та спеціальних закладах освіти з інклюзивним та інтегрованим навчанням з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей дітей дошкільного та шкільного віку.

ФК.-5 Організаційна (відповідно до нозології) Здатність до застосування знань основних правил організації корекційного, навчально-реабілітаційного процесів; вміння раціонально організувати власну корекційно-педагогічну діяльність, самостійно контролювати її результативність, удосконалювати систему самоорганізації на основі сучасних корекційно-педагогічних технологій.

ФК.-6. Психологічна компетентність (відповідно нозології). Здатність до застосування сучасних знань про особливості розвитку дитини як суб'єктів корекційно-

освітнього і навчально-реабілітаційного процесів на основі знань та умінь про їхні вікові, індивідуальні особливості та соціальні чинники розвитку і дизонтогенезу. Складниками психологічної компетентності є диференціально-психологічна, спеціально-психологічна, нейроконсультативна, нейрокорекційна, нейропсихологічна, психолінгвістична тощо.

Курс базується на основі знань засвоєних раніше нормативних дисциплін спеціальності.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 240 годин / 8 кредитів ECTS.

Мова викладання – українська.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Тема 1. Закономірності нормального психічного розвитку і патології.

Тема 2.. Диференціація фізіологічних і патологічних, органічних і функціональних, центральних і периферичних вад мовлення.

Тема 3 Сенсорний розвиток дітей з мовленнєвими порушеннями.

Тема 4. Порушення фонематичного сприйняття, зв'язок між розладами мовнорухового та мовнослухового аналізаторів.

Тема 5. Особливості уваги при мовленнєвих порушеннях.

Тема 6. Особливості уяви при мовленнєвих порушеннях. Збіднення уяви при наявності мовленнєвих вад.

Тема 7 Пам'ять дітей із загальним недорозвитком мовлення.

Тема 8. Особливості мислення при мовленнєвих порушеннях.

Тема 9. Вимоги до методів психолого-педагогічної діагностики розвитку осіб з вадами мовлення. Основні етичні вимоги та правила непсиходіагностичного обстеження.

Тема 10. Особливості психодіагностики дітей з порушеннями мовлення.

3. Рекомендована література

Базова

1. Питання корекційної освіти (педагогічні науки): збірник наукових праць: вип. 7, у 2 т./ за ред. В.М. Синьова, О.В. Гаврилова.– Кам'янець-Подільський: ПП Медобори-2006, 2016. – Т.1. - 452 с.
2. Аксьонова О. Г. Особливості сенсорного розвитку у дітей з тяжким порушенням мовлення / О. Г. Аксьонова // Корекційна педагогіка і психологія. – 2015. – №6. – 140 с
3. Глущенко І.І. Корекція лексичної сторони мовлення на логопедичних заняттях у молодших школярів із затримкою психічного розвитку: дис. ... канд. пед. наук: 13.0003 / І.І. Глущенко; Херсонський держ. ун-т. – К., 2010. – 288с.
4. Кисличенко В. А. Логопедичний супровід сім'ї, в якій виховується дитина з порушеннями мовлення. : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.03 / В.А. Кисличенко. – К., 2011. – 20 с
5. Колупаєва А. А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: Монографія / А. А. Колупаєва. – К. : «СаммітКнига», 2009. – 272 с.
6. Колупаєва А. А. Педагогічні основи інтегрування школярів з особливостями психофізичного розвитку у загальноосвітні навчальні заклади: Монографія. – К. : Педагогічна думка, 2007. – 458 с.
7. Колупаєва А. А. Путівник для батьків дітей з особливими освітніми потребами : навчально-методичний посібник. Кн. 4 / за заг. ред. Колупаєвої А. А. – К. : ТОВ ВПЦ «Літопис-XX». – 2010.
8. Конопляста С. Ю. Логопсихологія.: За ред. М.К. Шеремет / С. Ю. Конопляста, Т. В. Сак ; Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – 2-ге вид., стер. – К. : Знання, 2017. – 293 с.

9. Кравець Н. П. Формування та корекція емоційної сфери розумово відсталих учнів молодшого шкільного віку / Н. П. Кравець, В. В. Шибецька // Молодий вчений. – 2015. – № 5 (20). – 2015. – С. 15–18.
10. Кривоніс М. Л. Сенсорний розвиток : з досвіду роботи – Х. : Видавництво «Ранок», 2012. – 256 с
11. Мартиненко І.В. Логопсихологія: курс лекцій. Навчальний посібник. 2 вид., виправл. і доповн. / І. В. Мартиненко. - К. : ДІА, 2016. - 116 с.
12. Мартиненко І.В. Психологічні засади формування комунікативної діяльності дітей старшого дошкільного віку з системними порушеннями мовлення, К. : ДІА, 2017
13. Мартиненко І.В. Комунікативний тренінг дітей старшого дошкільного віку з системними порушеннями мовлення: навчально-методичний посібник, Київ: ДІА, 2017
14. Мартиненко І.В. Логопсихологія: курс лекцій. Навчальний посібник. – К.: ДІА. – 2014. – 100 с.
15. Мартиненко І.В. Логопсихологія: курс лекцій, Київ: ДІЛ, 2019
16. Мельніченко Т. В. Вступ до спеціальності. Логопедія [Текст] : навч.-метод. посіб. / Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка, Ін-т психології та соц. педагогіки. - 2-ге вид., доопрац. та допов. - Київ : Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка, 2013, Модуль 2. - 2013. - 182 с. : рис., табл. - Бібліогр. в кінці розд. - 76 прим.
17. В. В. Тарасун Логодидактика [Текст] : навч. посіб. Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, Ін-т спец. педагогіки АПН України. - К. : [б.в.], 2004. - 348 с.: рис. - Бібліогр.: в кінці розд. - ISBN 966-660-154-0
18. Ревуцька О.В. Вибрані питання логопедії [Текст] : навч. посіб. [для студентів спец. 7.01010501 "Корекційна освіта (логопедія)", 8.01010501 "Корекційна освіта (логопедія)"] / О. В. Ревуцька ; Бердян. держ. пед. ун-т, Ін-т соц.-пед. та корекц. освіти. - Бердянськ : Ткачук О. В., 2014. - 287 с. - Бібліогр.: с. 266-278, в кінці тем. - 300 прим. - ISBN 978-966-2261-93-6
19. Рібцун Ю. В. Шляхи формування сенсорноперцептивної сфери у дітей з вадами мовленнєвого розвитку / Ю. В. Рібцун // Логопед. – 2015. – №11. – С. 4-9.
20. Український дефектологічний словник / За ред. В. І. Бондаря. – К. : 2000. – 902 с.
21. Омельченко І. М. Програма «Розвиток мовлення» для дітей із затримкою психічного розвитку: концептуальне підґрунтя та алгоритми реалізації / І. М. Омельченко // Особлива дитина: навчання і виховання. – 2016. – №4 (80). – С. 41–51.
22. Омельченко І. М. Програма з корекційно-розвиткової роботи «Розвиток мовлення» для підготовчих, 1-4 класів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для дітей із затримкою психічного розвитку [Електронний ресурс] / І. М. Омельченко, Л. О. Федорович. – К, 2015. – 188 с. – Режим доступу до ресурсу: <http://lib.iitta.gov.ua/704477/> УДК 376-056.264-053.5
23. Шеремет М. К. Логопедія : підручник – К.: «Слово», 2015. 672 с
24. Шеремет М.К., Мартиненко І.В. Хрестоматія з логопедії. Навчальний посібник. К.: КНТ, 2006. 360 с.

Допоміжна

1. Андрусишина Л. Особливості довільної пам'яті у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення // Дефектологія. — 1999. — № 4.
2. Бех І.Д. Виховання особистості. —К., 2003.
3. Детская психоневрология / Под ред. Л.А. Була-ховой. — К., 2001.
4. Діти з особливими потребами у початковій школі: Поради батькам / За ред. В.І. Бондаря, В.В. Засенка. — К., 2006.
5. Кисличенко В.А. Логопедичний супровід сім'ї, в якій виховується дитина з порушеннями мовлення. Монографія. Миколаїв : Іліон, 2016. 218 с.

6. Кисличенко В.А. Спеціальна педагогіка з основами спеціальної дидактики: Навчально-методичний посібник для самостійної роботи студентів з курсу. Частина I / І. В. Середа, В. А. Кисличенко. Миколаїв: МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2020. 164 с.
7. Кисличенко В.А. Формування комунікативних вмінь у осіб з моторною формою афазії/ Кисличенко В.А., Карсканова С.В. *Věda a perspektivy*, 2024, No 6(37). P. 152–161. URL <http://perspectives.pp.ua/index.php/vp/issue/view/248>
1. Карсканова С.В. Психодіагностика (частина1), Навчальний посібник. Миколаїв: Іліон. – 2020. – 148 с.
2. . Кисличенко В.А. Логопедичний супровід сім'ї як системна логопедична допомога родині, в якій виховується дитина з порушеннями мовлення *Науково-методичний журнал «Логопедія»*. № 6. 2015 С.24 – 30
3. . Кисличенко В.А. Діагностика сформованості фонематичних процесів у дітей з ЗНМ III рівня засобами комп'ютерних технологій *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Педагогічні науки : зб.наук.пр. / за ред. проф. Тетяни Степанової. № 3 (66), вересень 2019. Миколаїв: МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2019. 114-120 с.*
4. Карсканова С.В Психологічне благополуччя майбутнього логопеда як основа фахової підготовки *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені ВО Сухомлинського. Сер.: Педагогічні науки. : зб.наук.пр. / за ред. проф. Тетяни Степанової. Миколаїв, МНУ, 2019*
5. Карсканова С.В., Білюк О.Г. Розвиток соціального інтелекту майбутнього дефектолога. *Наук. вісник МНУ ім. В.О.Сухомлинського. Психологічні науки: збірник наукових праць/ за ред. Ірини Савенкової. - №1 (20), листопад 2020. - Миколаїв: МНУім В.О. Сухомлинського, 2020 -84с., С. 5-10.*

4. Інформаційні ресурси

<https://pidru4niki.com/1584072019705/psihologiya/logopsihologiya>

5. Форма підсумкового контролю успішності навчання: екзамен, залік.

6. Засоби діагностики успішності навчання: виконання індивідуальних завдань, контрольних і практичних робіт, написання рефератів, повідомлень.